

Важливою умовою покращення економічного становища Чехословаччини О. Шик вважає підвищення конкурентної спроможності промисловості на зовнішніх ринках. Недостатня конкурентоспроможність чехословацьких товарів була однією з основних причин того, що головними експортерами чехословацької промисловості були країни, які розвиваються, а це не сприяло розвитку економіки. Ситуацію ускладнювали два основні чинники: неефективне виробництво та монополія держави в зовнішній торгівлі, а також неефективне сільське господарство, яке відтягувало на себе значну частину імпорту [20, с. 3].

Розв'язання цієї проблеми О. Шик убачав у відмові від політики протекціонізму в зовнішній торгівлі, у наданні права підприємствам, що мають значні прибутки від експорту, залишити частину прибутку собі, щоб зацікавити їх у розвитку виробничого та розширенні експорту; у ліквідації монопольного становища управління зовнішньої торгівлі, наданні дозволу підприємствам обирати найвигідніші для них форми здійснення закордонної торгівлі. У майбутньому роль держави в зовнішній торгівлі, на думку О. Шика, мала полягати в регулюванні курсу валют [20, с. 3].

Необхідним засобом для подальшого успішного розвитку чехословацької економіки О. Шик уважав також закордонний кредит. Кредит необхідно було спрямувати на розв'язання проблем виробництва. Позика мала б зіграти роль важливої економічної ін'єкції, яка допомогла б пришвидшити модернізацію промисловості, розширити ті виробництва, які покращили б становище Чехословаччини на міжнародних ринках. Вона допомогла б вивільнити ресурси для швидких структурних змін і переходу до ефективнішого виробництва. Найбільш імовірним кредитором О. Шик називає СРСР [15, с. 2]. Розмір кредиту О. Шик визначив у межах 300-500 млн. дол. США. Ця сума, на його думку, дала б можливість покінчити з неефективним експортом за умови збереження наявного імпорту. Також О. Шик наголошує, що договір про позику не має містити політичних вимог [9, с. 5].

Важливою умовою для створення справді комфортного життя в країні О. Шик вважає конкуренцію, яка передбачає альтернативний вибір на ринку і цим самим сприяє зниженню ціни товарів і послуг [22, с. 2].

Отже, теорія «ринкового соціалізму» О. Шика являє собою намагання поєднати елементи планової та ринкової систем управління економікою методом вдосконалення інституційної структури управління економікою, упровадження нової економічної політики та реформування політичної системи.

Так, під удосконаленням структури управління економікою О. Шик розуміє значну децентралізацію управління, що передбачало переорієнтування економіки з інтересів певної галузі на інтереси споживача через заміну вертикального способу управління (галузеві міністерства) ринковим менеджментом (господарська рада, рада працівників підприємства). У результаті цього трудовий колектив перетворювався на реального суб'єкта економічної діяльності.

Запровадження приватних підприємств сімейного типу у сфері послуг, за задумом О. Шика, мало сприяти подоланню розбалансованості економіки і разом з тим не допускало порушення соціалістичного принципу заборони експлуатації людини людиною.

Нова економічна політика передбачала підвищення конкурентної спроможності промисловості як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках та скорочення контролю держави в цій сфері до регулювання курсу валют, а також залучення закордонних інвестицій, які не передбачають політичних зобов'язань, для прискорення структурних змін і модернізації виробництва.

Упровадження нової економічної системи «ринкового соціалізму», за задумом О. Шика, передбачало здійснення значних змін і у суспільно-політичному житті країни, таких як оновлення складу ЦК КПЧ за принципом підтримки реформ, створення досконалого механізму гарантії існування демократії, а також проведення федералізації Чехословаччини.

Саме ці зміни політичної системи мали створити умови для реформування управління економікою, що передбачало використання ринкових механізмів, які, природно, не могли спрацювати в умовах старої командно-адміністративної системи й вимагали демократичних методів управління як економікою, так і політичною сферою.

Джерела та література

1. Млынарж З. Мороз ударил из Кремля; [пер. с чешского С.И. Разуван] / З.Млынарж. – М.: Республика, 1992. – 287 с.
2. Шик О. Весеннее возрождение – иллюзии и действительность. – М., Прогресс, 1991. – 392с.
3. A Documentary History of Communism. Volume 2 Communism and the World/ Robert V. Daniels. – London, 1987. – 459 p
4. Akademik O.Šik o hospodářských problémech // Rudé právo. – 1968. – 8 května. – S. 2
5. Cisař Č. Paměti. Nejen o žakulisi Pražského jara. – Praha: SinCon, 2005. – 1283 s.
6. Diskuse na plenárním zasedání ÚV KSČ: Soudruh Ota Šik // Rudé právo. – 1968. – 7 dubna. – S.2
7. Golan G. The Czechoslovak reform movement. – Cambridge: At the University press, 1971. – 349p.
8. Jak dál v hospodářské politice // Rudé právo. – 1968. – 22 května. – S.3
9. KSČ je dnes hlavním garantem demokratizace naší společnosti // Rudé právo. – 1968. – 16 května. – S.5
10. Kusin V.V. The intellectual origins of the Prague spring. – Cambridge: At the University press, 1971. – 153p.
11. Naděje umírá poslední. Vlastní životopis Alexandra Dubčeka / [editor Jiří Hochman]. – Praha: Svoboda – Libertas, 1993. – 296 s.
12. Hoppe J. Pražské jaro v mediích. Výběr z dobové publicistiky. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967 – 1970, 11. díl / J. Hoppe. – Praha – Brno, ÚSD – Doplněk, 2004. – 444 s.
13. Hruby P. Fools and heroes. – Oxford: Pergamon press, 1980. – 265p.
14. Projev akademika O.Šika na zasedání České národní rady // Rudé právo. – 1968. – 2 srpna. – S.3
15. Soudruh Šik na aktivu v Ostrave // Rudé právo. – 1968. – 30 dubna. – S.2
16. Soudruh O.Šik na shromáždění vysokoškoláků // Rudé právo. – 1968. – 15 března. – S.1,5
17. Šik O. Plán a trh za socialismu / O.Šik. – Praha: Academia, 1968. – 362 s.
18. Šik O. O průmyslové a zemědělské výrobě / O.Šik // Rudé právo. – 1968. – 27 června. – S.6
19. Šik O. Jak žijeme. O čem se nesmělo mluvit / O.Šik // Rudé právo. – 1968. – 2 července. – S.3
20. Šik O. Jak vyvážíme / O.Šik // Rudé právo. – 1968. – 4 července. – S.3
21. Šik O. Nemusíme si utahovat opasky / O.Šik // Rudé právo. – 1968. – 11 července. – S.3
22. Šik O. Jak žijeme. O čem se nesmělo mluvit / O.Šik // Rudé právo. – 1968. – 2 července. – S.3
23. Vondrová J. Ekonomická reforma 1965–1969. Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970 №10. – Praha – Brno: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR – Doplněk, 2010. – 488s.

УДК 94:[32.019.5(71):341.231.14(477)]”1960/1970”

Р. Сіромський

ПРАВОВИЙ СТАТУС УКРАЇНСЬКОЇ РСР У СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ КАНАДИ (1960–1970-ТІ РОКИ)

Висвітлено основні підходи до трактування канадськими політиками правового статусу УРСР у 1960–1970-х роках. Особливий наголос зроблено на ролі україно-канадців у формуванні образу України у канадському суспільно-політичному дискурсі. На конкретних прикладах (Експо-67, візит П. Трюдо до СРСР та ін.) простежено порушення на міжнародному рівні питання національних прав українців.

Ключові слова: Канада, Українська РСР, правовий статус, права людини, Дж. Діфенбейкер, П. Трюдо, ООН.

The main approaches to the interpretation by the Canadian politicians of the legal status of USSR in 1960–1970-ies are analyzed. A particularly emphasized on the role of Canadian Ukrainians in create the image of Ukraine in the Canadian socio-political discourse. On specific examples (Expo 67, the visit to the USSR P. Trudeau and others) the raising a question of national rights of Ukrainians in international level is reviewed.

Key words: Canada, Ukrainian SSR, legal status, human rights, J. Diefenbaker, P. Trudeau, UN.

Входження Української РСР у 1945 р. до складу Організації Об'єднаних Націй як члена-співзасновника цієї організації надало українському питанню статусу міжнародної ваги. Щоправда, декларативне закріплення правосуб'єктності УРСР у зовнішньополітичній діяльності не набуло у подальшому змістовного наповнення, а Київ обмежувався реалізацією настанов союзного центру [31, Р. 34]. Відсутність можливості вступати у безпосередні зносини з іноземними державами, укладати міждержавні договори та обмінюватися дипломатичними і консульськими представниками, позбавляє підстав трактувати республіку повноцінним суб'єктом міжнародних відносин [24, Р. 90–91]. Відповідна розбіжність між задекларованим і справжнім правовим статусом Української РСР зумовлювала наукову і політичну дискусію про сутність радянського федералізму у таких державах з федеративними формами територіальної організації як Канада.

Канадський суспільно-політичний дискурс щодо правового статусу Української РСР обумовлювався принаймні двома важливими факторами: по-перше, інформаційним протистоянням в умовах “холодної війни”, по-друге, наявністю у країні чималої і достатньо впливової української діаспори. Діяльність у зазначений період останньої виявлялася у донесенні до канадської громадськості альтернативної до радянської точки зору позиції про правове становище УРСР через конференції, поширення спеціальної англо- та франкомовної літератури про політичні репресії, статей у пресі, організації акцій протесту [13, С. 15]. Президент Конгресу українців Канади (КУК) о. д-р Василь Кушнір з цього приводу відзначав: “Остання імміграція, взагалі українці, то є амбасадори України, української справи... За цілий час мого життя в Канаді я ніколи не стрічав готового приятеля українців” [5, С. 10].

І хоч окремі дослідники, як-от Олександр Мотиль, схильні говорити про мінімальний вплив українських діаспор на “творення політики” у країнах Заходу [31, Р. 55], незаперечним фактом залишається, те що завдяки діяльності українсько-канадців українське питання було постійно “присутнє” у канадському інформаційному просторі. Водночас, мав рацію Іван Лисяк-Рудницький, який відзначав: “Ми мусимо бути свідомі того, що наші реальні можливості дуже обмежені. Державні мужи Заходу ведуть політику згідно з інтересом своїх країн, як вони його розуміють. Було б смішно чекати, що вони стануть цей курс міняти, бо так хочеться українцям... Максимум того, до чого можемо прямувати та й що вимагатиме від нас чималої зручності: щоб керівники закордонної політики західних держав, без уваги на конкретні зміни, по змозі брали до уваги існування української проблеми, як силового чинника в комплексі СРСР та соціалістичного блоку” [12, С. 454–455].

Сприйняття політико-правового статусу Української РСР у колективній свідомості канадців не було однозначним. Усі підходи до його визначення, які кристалізувалися саме у 1960–1970-х роках, можемо умовно виділити у чотири умовних групи: 1) “типова колонія” (Дж. Діфенбейкер, П. Юзик); 2) “звичайна складова Радянського Союзу на зразок канадських провінцій” (П. Трюдо); 3) “квазідержава із достатньо широкими правами” (Д. Джонсон); 4) “українська радянська держава” (плід радянської пропаганди, яким послуговувалися канадські політики лівого спрямування). Надалі спробуємо детальніше розглянути обгрунтування цих підходів.

Тлумачення Української РСР як колонії було типовим серед канадських політиків, які репрезентували Прогресивно-Консервативну партію. Показово, що у середині ХХ ст. саме цій політичній силі симпатизувала більшість україно-канадців, а електоральною базою консерваторів були західні провінції – територія найбільшого розселення українських емігрантів. У 1956 р. прем'єр-міністром Канади став виходець із цього регіону Джон Діфенбейкер, який виростав в українському середовищі. Політик прихильно ставився до українців і відзначав, що йому особливо імпонували у них “прагнення волі”, “рішучість”, “приязна вдача”, “свободолюбивість” [21].

Політик був переконаний, що канадці не можуть втішатися свободою у той час, коли мільйони інших людей перебувають у радянській неволі, відтак канадський уряд повинен увесь час домагатися від СРСР дотримання національних прав українців та інших нерадянських народів [21]. Приклад такого тиску Дж. Діфенбейкер продемонстрував у своєму виступі 26 вересня 1960 р. на засіданні Генеральної Асамблеї ООН. Він піддав критиці Радянський Союз за “надмірний деструктив” у роботі міжнародних організацій і нагадав радянському лідерові М. Хрущову про радянську декларацію “цілковитої й остаточної ліквідації колоніальних режимів” [26]. Поза тим, з трибуни Генеральної Асамблеї канадський прем'єр емоційно запитав: “Скільки Радянський Союз звільнив людей? Як ми можемо змиритися з трагедією угорського повстання 1956 р.? Що з Литвою, Естонією і Латвією? Що з волюбними українцями і багатьма іншими східноєвропейськими народами?... Я прошу дати цим націям... право на вільні вибори, щоб вони мали можливість вибрати уряд, який дійсно забезпечить їм свободу” [34, Р. 196–197].

Якщо центральний орган КРПС газета “Правда” назвала промову Дж. Діфенбейкера “типовою американською, буржуазною пропагандою”, то канадські видання стримано схвалили заяви політика [33]. Канадські комуністи українського походження в особі Петра Кравчука назвали канадського прем'єра “відомим архіреакціонером і запеклим ненависником Радянського Союзу” [11, С. 244]. Природно, захоплено реагували україномовні видання Канади, наприклад “Український голос” у редакційній статті назвав виступ Дж. Діфенбейкера “проти колоніалізму і поневолення Москвою народів” – “мужнім” [20].

Серед практичних заходів Дж. Діфенбейкера можна відзначити його намагання домогтися відкриття канадського консульства у Києві та сприяти з'єднанню розділених українських родин по обидва боки Атлантики. Дж. Діфенбейкер був упевнений: “День, коли Україна стане незалежною прийде; може навіть скоріше, ніж ми сподіваємось... Коли великі брами Києва відкривуться для волі, коли великі дзвони знову заговорять про незалежність народу, то це буде радість не тільки для українського народу, але й для усіх канадців” [21].

4 лютого 1963 р. за рекомендацією Дж. Діфенбейкера новим сенатором було призначено Павла Юзика (обіймав цю посаду до смерті у 1986 р.) – одного із нащадків “першої хвилі” української еміграції до Канади. Він тричі представляв Канаду на сесіях ООН, дев'ять разів на конференціях НАТО, одного разу на сесії НБСС. За фахом П. Юзик був істориком, викладав у Манітобському університеті, а згодом став професором російської та радянської історії в Оттавському університеті [18].

Як фахівець з радянської історії, П. Юзик трактував Радянський Союз як імперію, а союзні республіки, у т.ч. УРСР, безправними суб'єктами федерації. Політик сумнівався, що міждержавна співпраця між Москвою та Оттавою, зокрема в царині туризму, здатна посприяти лібералізації радянського режиму [34, Р. 278]. Втім він не належав до когорти україно-канадців, які закликали “звернути увагу уряду Канади, щоб він встановився над зірванням дипломатичних торговельних зв'язків з СРСР, з уваги на поневолення Москвою інших народів, включно з Україною” [5, С. 66].

Теза про колоніальний статус УРСР знайшла своє фактичне підтвердження під час проведення Всесвітньої виставки досягнень науки і культури (Експо), яка тривала з 27 квітня по 29 жовтня 1967 р. у Монреалі (канадська провінція Квебек). Експо-67 розцінювалося україно-канадцами як нагода вкотре привернути увагу світової громадськості до українського питання [7, С. 91]. Коли у списку держав, які зголосилися взяти участь у Всесвітній виставці в Монреалі не виявилось Української РСР, КУК звернувся до підготовчого комітету Експо з проханням повідомити, чи надсилалися запрошення у Київ. Ширілися чутки, буцімто федеральний уряд Канади не погодився на будівництво окремого українського павільйону на Експо-67 [17, Р. 393]. Врешті з'ясувалося, що Україну таки запрошували, але її керівництво відмовило, мотивуючи це тим, що республіка презентуватиме власні досягнення у загальному павільйоні СРСР [1, С. 19] (Канада і США, крім загальнодержавних павільйонів, були представлені ще й павільйонами окремих

провінцій/штатів). Канадський публіцист Роман Рахманний (Олійник) писав: “Нас з вами болить, що: африканські країни виступають, як держава – може бідно, але гідно; а тим часом Україна свої таланти, всю економіку, весь людський персонал включила в російську великодержаву. Внаслідок цього Україна, як окреме національно-політичне поняття, не існує в широкому світі...” [17, С. 399–400].

15 серпня 1967 р. на Експо відбувся День СРСР. Прем'єр-міністр провінції Квебек Даніель Джонсон (1966–1968), вітаючи радянську делегацію, захоплено заявив, що Радянський Союз зумів розв'язати національну проблему і створити умови для “гармонійного співіснування декількох культурних спільнот в межах однієї країни”. Таким чином, на його думку, “конституційний досвід” СРСР у національному питанні може бути “дуже корисним і стимулюючим для канадців”. Разом з тим, Д. Джонсон вдався до вихвалання конституції СРСР за те, що вона забезпечує широку міжнародну компетенцію республік, а Білорусь та Україна навіть мають своє представництво в ООН [27].

Ймовірно, метою подібних заяв було намагання квебекського прем'єра засвідчити претензії провінції у напрямку розширення повноважень у межах Канадської федерації і натякнути Оттаві, що, мовляв, навіть у тоталітарній державі її суб'єкти мають “більші” права, ніж Квебек. Суспільна реакція на заяву Д. Джонсона була вкрай негативною, як серед представників української громади Канади, так і канадських політиків. 19 серпня 1967 р. КУК надіслав Д. Джонсону листа, у якому навів чимало аргументів на підтвердження квазісуверенітету УРСР та переваг Квебеку у демократичній системі Канади (вільні вибори, багатопартійність, свобода думки тощо) [2].

Заяви Д. Джонсона стосовно статусу України у федеративній системі СРСР у багатьох викликали подив й іронію, а самого прем'єра Квебеку називали “жертвою московської брехні і провокації” [19]. Природно, виникло запитання: Чому країна, яка є членом ООН і Виставкового бюро, не має окремого павільйону на Експо, а Квебек – звичайна канадська провінція має? Член Президії КУК, журналіст Михайло Сосновський відзначив: “Ці політичні альянзи Джонсона можна різно інтерпретувати, але все таки, з звичайної поваги до канадців французького походження, чи квебекців, ми б ніяк не бажали їм тих прав, що їх має насправді Україна, чи Білорусь. Аж так зла ми їм таки не бажемо” [2].

Більш поміркованим у своїх поглядах щодо правового статусу Української РСР був прем'єр-міністр Канади П'єр Еліот Трюдо (1968–1979; 1980–1984), який, однак, також не уник непорозумінь з українцями. Він не приховував, що цікавиться як працює “радянський федеративний механізм”. У відповідь на це канадська українськомовна газета “Гомін України” із сарказмом відреагувала: “Радимо мес'є Трюдо познайомитися з совєтською системою виправно-трудоових колоній, домів для божевільних, тюрем, русифікації освіти, економічної експлуатації і т.д., і т.д. На цій системі й ґрунтується ця “сильна федерація” [3].

Під час свого візиту до Радянського Союзу у травні 1971 р. П. Трюдо відвідав і Київ. На думку, журналіста і громадського діяча Миколи Колянківського, перебування канадського прем'єра в українській столиці мало передусім політичний, а не економічний чи культурний характер [10, С. 25]. Зрештою, П. Трюдо опосередковано підтвердив цю думку на зустрічі з керівництвом УРСР, коли заявив: “У певному розумінні мій приїзд є виявом вдячності Канади за той вклад, який в нашій країні роблять численні талановиті і працюючі громадяни українського походження... Ті з ваших співвітчизників, які проживають тепер у Канаді, хоч і перебувають на відстані багатьох тисяч миль від України, живуть в країні з конституційною системою, по формі в чомусь подібною до тієї, яка існує в Радянському Союзі. Канада, як і СРСР, обрала для себе федеральну систему управління, за якою юрисдикція поділяється між центральним урядом країнами і урядами її складових частин...” [16, С. 81–83].

Фраза П. Трюдо про подібність федеративних систем СРСР і Канади викликала подив у канадській пресі і розцінювалася як вкрай невдала [29]. До критики долучилася й опозиційні консерватори, а Дж. Діфенбейкер назвав заяви канадського прем'єра “безвідповідальними” і такими, що “сприяють комуністичній пропаганді” [30]. 26 травня 1971 р. Президія КУК скерувала телеграму міністру закордонних справ Канади Мічелу Шарпу, у якій різко засудила порівняння канадської та радянської федеративних систем [22, Р. 1226–1227]. Розмірковуючи над цим порівнянням, сенатор П. Юзик дивувався, чому українці емігрували по війні до Канади, якщо у них подібні системи управління? [23, Р. 231].

Попри емоційні заяви, з'являлися спроби тверезо оцінити ситуацію і проаналізувати позицію канадського прем'єра. Інтерпретації були досить різними – від позиції невтручання у внутрішні справи іншої держави до слідування за офіційною позицією США [8]. В окремих випадках спостерігалось розчарування у політиці Канади в українському питанні. “Нещирі та спекулятивні застирки і вміло використовувані заяви деяких політичних діячів допомагали лише тримати наївних українських керівників в ілюзії “прихильності” Заходу до справ України. В дійсності ЗСА (США – Р. С.) так і інші країни заходу, включно з Канадою, ніколи не були бастионом, остоею проти комунізму, за визволення поневолених з-під комунізму народів” – писав “Канадський фермер” [9].

Зрештою, після повернення до Канади П. Трюдо прийняв 7 червня 1971 р. делегацію КУК і заявив: “Вибачте, якщо образив ваші почуття... Після того як я перевірів, яким чином переклали мої слова, зрозумів, що сказав не те, що думав сказати” [32]. Щоправда, це виправдання канадська преса зустріла скептично, а впливова газета *The Globe and Mail* у редакторській замітці відзначила: “Він міг хибно інтерпретувати, прочитати, зрозуміти, але ніколи не забути. Він усе ж майстер мистецтва елегантного відступу” [28].

Питання про правовий статус радянських республік у черговий раз актуалізувалося під час візиту у жовтні 1971 р. голови Ради Міністрів СРСР Олексія Косигіна (1964–1980) до Канади. На перший в історії візит керівника радянського уряду до цієї північноамериканської країни часопис “Гомін України” відреагував: “Це вперше канадський уряд запросив і приймає у цій свободололюбній країні найвищого представника російсько-комуністичного колоніалізму і народобивства” [4]. Під час візиту О. Косигіна у канадських містах відбувались демонстрації та протести проти присуття керівника уряду країни, яка “не підтримує основних принципів людини і народів”. Красномовними були гасла транспортів: “Руки геть від України”, “Свободу для України”, “Свободу поневоленим народам” [14]. Попри це О. Косигін не стомлювався повторювати, що в Радянському Союзі “успішно розв'язане національне питання”, а “усі народи рівноправні” [15, С. 25].

У рамки радянської пропаганди цілковито вкладалось трактування правового статусу Української РСР канадськими комуністами, значну частину яких складала україно-канаді. Їхня офіційна позиція зводилася до того, що українці в Радянському Союзі “зберегли незалежність, свободу і рівність” [6]. Характерно, що у канадських прокомуністичних виданнях стосовно УРСР вживався термін “Радянська Україна”, що мало, вочевидь, демонструвати існування “повноцінної держави”. Більшість канадських комуністів свято вірили у цей пропагандистський штамп, аж поки не зустрілися з радянською дійсністю. Наприклад, комуніст з багатолітнім стажем Іван Коляска зізнався: “Я слухав багатьох українських націоналістів і не вірив, що так все погано” [25, Р. 2]. За час навчання у Вищій партійній школі Києва (1963–1965) та ознайомлення з радянськими реаліями він перетворився з переконаного комуніста на завзятого критика соціалістичної системи і Радянського Союзу. Його одкровення про сутність радянського режиму, викладені у 1970-х роках в англомовних публікаціях, справили помітний суспільний резонанс і підважили тези про “рівноправність в СРСР” та “державність Української РСР”. І. Коляска констатував свідоме знищення усіх виявів української самобутності та наявність колоніального визиску України Москвою, підкріпивши це статистичними даними. Він назвав абсурдними визначення “суверенна українська радянська держава” та “український уряд УРСР”, який “насправді не є ані українським, ані власне урядом – лише виконавцем наказів із Москви” [25, Р. 13–14].

Отже, оцінка правового статусу Української РСР у канадському суспільно-політичному дискурсі значною мірою визначалася обізнаністю із реальним станом справ, а не лише задекларованими у нормативно-правових документах положеннях про права республік у радянській федеративній системі. Відтак, сприйняття УРСР канадськими політиками коливалось у широкому діапазоні: від повноцінного суб'єкта федерації (інколи навіть “суверенної держави” у союзі з іншими республіками) до колонії. Ключову роль у формуванні образу України як поневоленої країни, поза всіляким сумнівом, відіграла інформаційна діяльність української діаспори у Канаді.

Джерела та література

1. Волиняк П. Українські дні на Експо-67 / Петро Волиняк // Нові дні. Універсальний ілюстрований місячник. – Торонто, 1967. – Жовтень. – Ч. 213. – С. 19–26.
2. Гомін України. – Торонто. – 1967. – 26 серпня.
3. Гомін України. – Торонто. – 1971. – 22 травня.
4. Гомін України. – Торонто. – 1971. – 23 жовтня.
5. Десятий Конгрес українців Канади. Вінніпег, Манітоба, 8, 9, 10 і 11 жовтня 1971. – Вінніпег: Накладом КУК, 1972. – 237 с.
6. Життя і слово. – Торонто. – 1965. – 17 листопада.
7. Зінкевич О. Боротьба з большевизмом в Західньому світі / Осип Зінкевич // Початок великого процесу. Україна сьогодні і її вигляди на майбутнє (Матеріали конференції ІСНО в час СКВУ). – Чикаго: Накладом “Самостійної України”, 1968. – 112 с.
8. Канадійський фермер. – Вінніпег. – 1971. – 7 червня.
9. Канадійський фермер. – Вінніпег. – 1971. – 14 червня.
10. Колянківський М. Моя подорож до України з прем'єром Канади // Ми і світ. – Ніагара-Фолз. – 1971. – Ч. 162. – С. 8–28.
11. Кравчук П. Листи з Канади. Статті, нариси та памфлети / Петро Кравчук. – Київ: Радянський письменник, 1976. – 248 с.
12. Лисяк-Рудницький І. Историчні есе. В 2-х т / Пер. з англ. / Іван Лисяк-Рудницький. – Том 2. – Київ: Основи, 1994. – 573 с.
13. Недужко Ю. Боротьба української діаспори країн Заходу за права людини в Україні (середина 70 – початок 80-х років ХХ ст.) / Юрій Недужко // Мандрівець. – 2007. – № 6. – С. 14–20.
14. Новий шлях. – Вінніпег. – 1971. – 30 жовтня.
15. Пишкало І. В обороні засуджених і засланих в СРСР / Іван Пишкало // Нові дні. Універсальний ілюстрований місячник. – 1971. – Червень. – Ч. 257. – С. 25–29.
16. Промова прем'єр-міністра П. Е. Трудо // Ми і світ. – Ніагара-Фолз. – 1971. – Ч. 162. – С. 81–83.
17. Рахманний Р. Україна атомного віку. Есеї і статті, 1945–1986. Том 1 / Роман Рахманний. – Торонто: Видавництво “Гомін України”, 1987. – 616 с.
18. Слідами будівників держави [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.yuzyk.com/biog-u.shtml> [30.10.2015].
19. Український голос. – Вінніпег. – 1960. – 23 серпня.
20. Український голос. – Вінніпег. – 1960. – 5 жовтня.
21. Українські вісті. – Едмонтон. – 1965. – 2 вересня.
22. Canada. Debates of the Senate. – Official Report (Hansard). – 1970–1972. Third Session – Twenty-Eighth Parliament. Volume II (April 20, 1971 to February 16, 1972). – Ottawa: Queen's Printer for Canada, 1972. – P. 862–1800.
23. Editorial. Prime Minister Trudeau's Political Game // The Ukrainian Quarterly. A Journal of East European and Asian Affairs. – New York. – 1971. – Autumn. – № 3. – P. 231.
24. Kis T. Le fédéralisme soviétique. Ses particularités typologiques / Theofil Kis. – Ottawa: Éditions de l'Université d'Ottawa, 1973. – 191 p.
25. Kolasky J. Two Years in Soviet Ukraine: A Canadian's Personal Account of Russian Oppression and the Growing Opposition / John Kolasky. – Toronto, 1970. – 264 p.
26. Ottawa Citizen. – Ottawa. – 1960. – September, 24
27. Quebec Chronicle-Telegraph. – Quebec. – 1967. – August, 16.
28. The Globe and Mail. – Toronto. 1971. – June, 9.
29. The Montreal Gazette. – Montreal. – 1971. – May 22.
30. The Montreal Gazette. – Montreal. – 1971. – May 29.
31. The Rise of Nations in the Soviet Union. American Foreign Policy & the Disintegration of the USSR / Ed. by M. Mandelbaum. – New York: Council on Foreign Relations Press, 1991. – 120 p.
32. The Toronto Star. – Toronto. – 1971. – June, 7.
33. The Windsor Star. – Windsor. – 1960. – September, 26
34. Yuzyk P. For a Better Canada: A Collection of Selected Speeches Delivered in the Senate of Canada and at Conferences in Various Centers across Canada / Paul Yuzyk. – Toronto: Ukrainian National Assembly, 1973. – 352 p.

УДК 277.4 – 86 «196»

А. Малярчук

ПРОБЛЕМИ РОЗКОЛУ ВСЕСОЮЗНОГО ОБ'ЄДНАННЯ ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТІЯН-БАПТИСТІВ
У 60-Х РОКАХ ХХ СТ.

У статті розкрито причини та наслідки розколу в Союзі Євангельських християн-баптистів. Показаний процес утворення Ініціативної групи; як наслідок – утворення Ради церков ЄХБ. Проаналізовано умови існування двох структур: взаємовідносини Ради Церков ЄХБ з Союзом ЄХБ та владними структурами держави.

Ключові слова: Союз євангельських християн-баптистів, Ініціативна група, Рада церков ЄХБ, Інструктивний лист.

In the article are revealed the reasons and consequences of the split in the Evangelical Christian Baptist Union, and is shown the process of formation of Initiative group. As a result – organization of the Council of Evangelical Christian Baptist Churches; analyzed the conditions of existence of two organizations: intercommunications between the Council of ECB and ECB Union and state authorities.

Key words: ECB Union, Initiative group, Council of ECB, letter of guidance.

Актуальність теми зумовлена появою актуальних змін і процесів у релігійно-духовній сфері сучасного українського суспільства. Чинним законом України «Про свободу совісті та релігійні організації та Конституцією України передбачено, що кожна людина має право сповідувати будь яку релігію або не сповідувати ніякої [11; 13]. Україна довгий час знаходилася під натиском радянської атеїстичної політики, яка була спрямована на знищення проявів релігії в країні. Це сповна торкнулося християн різних конфесій, у тому числі і протестантів, зокрема євангельських християн-баптистів. Крім того у свідомості українців залишилося кріше що до християн «третьої гілки» формату «штунди», «сектанти» та інше. Метою даної статті є проаналізувати причини розколу у середовищі ЄХБ та розвиток Ради Церков ЄХБ. Існують різні погляди на ЄХБ 60 роках. ХХ ст. З одного боку її досліджували радянські історики, що зумовлювало оцінку та підходи щодо даного явища. З отриманням незалежності України, вітчизняні історики починають досліджувати релігійно-церковні процеси позаконфесійно і незаангажовано, намагаючись об'єктивно вивчати проблемні питання. Історію розвитку ЄХБ досліджують також вчені – представники євангельських християн-баптистів, зокрема, М. Черенков, Ю. Решетников, С. Санніком, Л. Бородинська і ін. [9, с. 34].

Частково виток проблеми розколу ЄХБ сягають 40-х років ХХ ст. Процес створення Союзу євангельських християн-баптистів був складним, а шлях до нього тернистим. Початки об'єднаних процесів йшли ще із кінця 30 років ХХ століття. Але уже в 1944 р. ці процеси набули конкретного та цільового характеру. Зрештою у 1946 р. було створено Союз євангельських християн-баптистів. Крім